

<https://doi.org/10.18485/analiff.2021.33.1.5>

811.112.2'373.7

811.111'373.7

811.163.41'373.7

Културноисторијски аспекти и симболика 'зелене' боје у немачким, енглеским и српским фразеологизмима

Данијела Н. Чолић*

Универзитет Едуконс, Факултет за спорт и туризам

Младен В. Томић

независни истраживач

Кључне речи:

фразеологизам
зелена боја
немачки језик
енглески језик
српски језик

Апстракт

Тема овог рада је анализа културноисторијских аспеката и симболике 'зелене' боје у фразеологизмима немачког, енглеског и српског језика. Предмет истраживања су све оне свезе речи које се могу класификовати као фразеологизми, а које као структурну компоненту садрже 'зелену' боју. Користећи контрастивну анализу, рад има за циљ да истражи симболичка значења 'зелене' боје у наведеним језицима. Циљ рада је утврђивање семантичких поља ових лексема и истраживање њихове етимологије, односно мотивисаности значења. (примљено: 23. фебруара 2021; прихваћено: 25. јуна 2021)

1. Увод

У раду су анализирани фразеологизми немачког, енглеског и српског језика који као структурну компоненту садрже лексеме *grün*, *green*, односно *зелено*. Иако рад нема претензија да се бави тачним одређењем појма фразеологизма, чини се нужним да се дâ увид у основна поимања овог феномена.

Како је фразеологија релативно млада лингвистичка дисциплина, чији је опсег променљив и широког домета, не чуди што не постоји једна универзална нити општеприхваћена дефиниција фразеологизма. Дефинисање фразеологизама отежава, пре свега, велика разноликост фразеолошког материјала. Но, лингвисти се ипак слажу око тога које су то неизоставне карактеристике једног фразеологизма: идиоматичност, полилексичност, лексичко-семантичка стабилност и репродуктивност. Харалд Бургер (Harald Burger), један од најзначајнијих немачких аутора у области фразеологије, дефинише фразеологизам као низ од две или више речи, здружених према синтаксичко-семантичким законитостима у јединствену целину која на први поглед нема потпуно јасно значење, а коју говорници исте језичке заједнице употребљавају као сваки други лексем тог језика (Burger, 2003: 11).

У овом контексту треба напоменути да се фразеологија може посматрати у ужем и у ширем смислу, мада поједини истраживачи овакву дистинкцију одбацују као „ненаучну“ (Fleischer, 1997: 11). Према Бургеру (Burger, 2003: 14), фразеологију у ширем смислу чине сви они фразеологизми који испуњавају критеријуме полилексичности (састоје се од најмање две речи) и стабилности (немогућност замене фразеолошких компоненти). Палм (Palm, 1997: 3-5) сматра да се фразеологија у ширем смислу односи на све оне чврсте комбинације речи које се не стварају у говорном процесу, него се репродукују у готовом облику, и уједно садрже и мању промену семантичких компоненти. Овакви изрази се називају локуције или устаљени изрази, а у њих се убрајају пословице и антипословице, велеризми, преведенице (најчешће из Библије или из грчке и римске књижевности) и крилатице.

О фразеологији у ужем смислу (Burger, 2003: 15) говоримо када критеријумима полилексичности и стабилности додамо и трећи: идиоматичност (семантичка трансформација појединих компоненти, или целог фразеологизма). Значење фразеологизма се, дакле, везује за целину, која значи *више*, или у сваком случају *нешто друго*, у односу на оно што значе његове компоненте (Palm, 1997: 9). Несклад између значења неког фразеологизма и појединачног значења његових компоненти може бити мањи или већи – што је овај несклад већи, то је и степен идиоматичности већи. Дакле, идиоматичност је особина склона градацији, те се разликују: а) потпуно идиоматизовани изрази и б) делимично идиоматизовани изрази.

Класификација фразеологизама је, такође, неретко камен спотицања у фразеологији. Питање класификације немачких фразеологизама често је заокупљало пажњу истраживача, а чињеница да се германисти увек изнова враћају овој теми говори у прилог томе да оно све до дана данашњег није решено на најбољи начин (Ivanović, 2010: 104). Проблематичност класификација огледа се, поново,

у разноликости фразеолошког материјала и у зависности од примењених критеријума, тј. од тога како је дефинисан појам фразеологизма. У другој половини 20. века велики утицај имала је семантичка класификација руског лингвисте Виноградова. Једна од новијих и утицајнијих класификација је класификација Харалда Бургера, која представља покушај да се фразеологија обухвати као целина. Бургер (Burger, 2003: 36) као основни критеријум своје класификације узима функцију коју фразеологизми имају у тексту, и на основу тога их дели на: а) референцијалне, б) структуралне, и в) комуникативне.

а) Референцијални фразеологизми преносе поруке и односе се на објекте, феномене или животне чињенице (нпр. *ein grüner Plan*; *зелени план*).

б) Структурални фразеологизми имају искључиво функцију да граде и организују садржај текста. Овде, пре свега, спадају граматизоване секвенце као што су сложени предлози или везници (нпр. *weder-noch*; *ни-нити*).

в) Комуникативни фразеологизми врше функцију при продукцији, дефиницији, извршењу и завршетку комуникативних радњи (нпр. *guten Morgen*; *добро јутро*).

Неизоставна класификација је и морфо-синтаксичка класификација, која је заснована на синтаксичкој функцији фразеологизама. Према овом критеријуму разликују се: именички фразеологизми (имају функцију субјекта, објекта или, евентуално, атрибута), глаголски фразеологизми (садрже глагол у својој структури), придевски (имају функцију придева и могу се употребити атрибутивно и предикативно), прилошки (имају функцију прилога) и предлошки фразеологизми (имају функцију везника; најчешће су у питању структурални фразеологизми) (Burger, 2003: 41).

Велики број других наука се бави неким деловима фразеологије, што показује да фразеологија има интердисциплинарни карактер. У првом реду, историјски посматрано, можемо поменути етнологију, јер је у основи многих фразеологизама неки обичај који је фосилизован, а који може бити повод за језичке и културноисторијске реконструкције, затим социологију и социолингвистику, јер су фразеологизми творевине једне друштвене групе или друштва у којима су утемељени стереотипи и уверења (Станојевић Веселиновић, 2018: 35). У овом раду фразеологизми су посматрани, између осталог, управо и са етнолошког становишта.

1.1. Структура корпуса

Корпус је сачињен од 55 фразеологизма који су прикупљени из одговарајућих једнојезичних и двојезичних фразеолошких речника. За потребе рада, фразеологија је посматрана у ужем смислу и у обзир су узети фразеологизми из немачког, енглеског и српског језика који у себи садрже лексему *grün/green/зелена* (и поименичени облици) као структурну компоненту, и који испуњавају критеријуме стабилности, полилексичности и идиоматичности. Степен идиоматичности (потпуно или делимично идиоматизовани изрази) није играо битну

улогу приликом одабира корпуса. Реч је о корпусу веома ограниченог опсега, будући да је фразеолошки материјал са структурном компонентом боје (конкретно 'зелене' боје) знатно мањег обима од нпр. компаративних фразеологизама или оних који као структурну компоненту садрже соматизам. Према Бургеровој класификацији, анализирани фразеологизми припадају категорији референцијалних фразеологизама, док према морфо-синтаксичкој класификацији чине групу именичких, придевских и глаголских фразеологизама. Корпус чине не само они фразеологизми који се активно користе у језику, него уједно и одређен број архаизама, док су неологизми изостављени.

1.2. Циљ рада

Циљ рада је да се истраже симболичка значења 'зелене' боје у фразеологизмима у наведеним језицима. Полазни језик је немачки, а циљни језици су енглески и српски. Под симболичким значењима мисли се на семантичка поља која формирају фразеологизми са компонентом 'зелене' боје, а у којима је боја носилац одређеног значења или скупине значења. Циљ је утврдити ова семантичка поља, истражити њихову етимологију, тј. мотивисаност значења, као и установити степен језичке еквиваленције у анализираним фразеологизмима у наведеним језицима.

1.3. Појам еквиваленције у лингвистици

У вези са дефинисањем појма еквиваленције, у лингвистици постоје различите класификације, будући да је у питању сложен феномен, те се може говорити о системској еквиваленцији, лексикографској, денотативној, конотативној, преводној еквиваленцији. Појам еквиваленције не представља кључни појам само у транслатологији, него и у контрастивној лингвистици – обе науке имају за предмет поређење језичких јединица различитих врста и структура, али контрастивна лингвистика и транслатологија имају различите задатке (Станојевић Веселиновић, 2018: 28). Транслатологија у првој линији истражује услове да би се еквиваленција остварила, а као основни критеријум користи преводну еквиваленцију. Насупрот томе, контрастивна лингвистика истражује услове и претпоставке кореспонденције, а њен основни критеријум је формална сличност. Сходно томе, транслатологија је наука о *parole*, док је контрастивна лингвистика наука о *langue* (Станојевић Веселиновић, 2008: 73). Када је у питању фразеолошка еквиваленција, познате класификације овог феномена дају Колер (Koller, 2004), Бургер, Бухофер и Сиалм (Burger i dr., 1982), Корхонен (Korhonen, 1992) и Доброволски и Пираинен (Dobrovolsky/Piirainen, 2009). У овом раду биће коришћен систем еквиваленција коју дају Бургер и сарадници (Burger i dr., 1982). Према овој класификацији, разликујемо:

- 1) потпуну (тоталну) еквиваленцију – исто денотативно и конотативно значење, потпуна конгруенција у следу структурних компоненти, иста метафоричка слика (нпр. *auf einen grünen Zweig kommen* – доћи до зелене гране);

2) делимичну (парцијалну) еквиваленцију – овде постоји више типова, нпр.

- формална диспропорција између полазних фразеологизама и преводних еквивалената, али исто денотативно и конотативно значење (*nach grün hinter den Ohren sein* – *бити зелен*). Диспропорције могу бити на морфолошком (нпр. разлика у броју), синтаксичком (нпр. разлика у падежу) или морфосинтаксичком нивоу (нпр. другачији редослед компоненти).

- конгруенција структурних компоненти између полазних фразеологизама и преводних еквивалената, али и делимична семантичка диспропорција (*Blaubuch* – *плава књига*);

3) семантичку еквиваленцију – идентично или приближно исто значење, али различит лексемски састав, те самим тим и различита слика која је у позадини фразеологизма (*jmdn. grün und gelb schlagen* – *испребијати некога на мртво име*);

4) нулту еквиваленцију – непостојање одговарајућег фразеолошког материјала у поредбеном језику (*über den grünen Klee loben* – „хвалити преко зелене детелине“).

1.4. Релевантна истраживања

Контрастивна анализа фразеологизма са структурном компонентом боје у немачком језику била је предмет, и јесте, многих научних радова (често за језичке парове *немачки – руски*, *немачки – пољски*, *немачки – мађарски*, *немачки – енглески*, *немачки – чешки*, *немачки – фински*). Једна од најпознатијих студија овог типа је студија Чабе Фелдеша (Földes, 1991) која анализира велики број фразеологизама са компонентом боје у немачком, руском и мађарском језику. У овом контексту треба споменути и студију Кристијане Ванцек (Wanzeck, 2003) која даје врло детаљну семантичку и етимолошку анализу фразеологизама са компонентом боје у немачком језику.

Од истраживања која се баве семантичком и концептуалном анализом фразеологизама са компонентом боје у енглеском и српском језику, треба поменути радове Сање Кример-Габоровић (Кример-Габоровић, 2011; 2014; 2016) и Соње Филиповић Ковачевић (Филиповић Ковачевић, 2015a; 2015b).

У сербокroatистици значајан допринос семантичкој и метафоричкој анализи боја у језику дале су Милка Ивић, пишући о метафоричким екстензијама назива за боје и метафоричким презначењима (Ивић, 1994; 2001; Ivić, 1995), и Људмила Поповић, испитујући механизме прототипског и стереотипског концептуализовања боја у језику (Поповић, 1991; 2001).

У последње време све је више публикација у сербокroatистици које за предмет имају фразеологију и контрастивну фразеологију (Станојевић Веселиновић, 2018: 35). Од радова који се баве контрастивном фразеологијом за језички пар *немачки – српски*, издајамо следеће: *Копулативне геминатне фраземе у немачком и српском језику* (Недељковић/Вујчић, 2019); *Концептуална анали-*

за немачких и српских соматизама у семантичком пољу страх (Ristić, 2011); Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине човека и њихови кореспонденти у немачком језику (Станојевић, 2016); Компаративни фразеологизми за језички пар српски – немачки (Станојевић Веселиновић, 2018).

2. Етимологија лексеме *grün/green/зелено*

Придев зелен, као и придеви жут и златан, развио се од индоевропских корена *ghel-*, *ghol-* са значењем „сјати, светлети“ (Поповић, 2001: 19). Од овог корена настали су и германски облици, немачко *grün* и енглеско *green* – у старовисоконемачком посведочен је облик *gruoni* у 8. веку, у средњевисоконемачком *gruene* које је имало значење „расти, ницати, успевати“, а од чега се у енглеском развио глагол *to grow* „расти“ (Kluge/Seebold, 1989: 756). Према Андерсону (Anderson, 2003: 123), индоевропски канон од четири боје се, вероватно, у развоју протогерманског проширио на шест боја, тако да је из **gelwoz* (жутозелена) диференцијацијом настала и **gronjoz*, коју он, као и Веџвуд (Wedgwood, 1892: 178), повезује са растом биљака, односно пореди са њиховом бојом током раста. Из овог корена добијамо и староенглеско *grōwan* (расти) и *græs* (трава) (Partridge, 2003: 266-267).

2.1. Преглед развоја симболике значења лексеме *grün/green/зелено*

Зелено је у скоро свим традицијама света симбол живота, младости, наде, али и промена, пролазности и пропадљивости. Као боја пролећа, означава реинкарнацију и рађање љубави. У пренесеном значењу, 'зелена' симболизује успех. Стара немачка изрека „zur Zeit, als Rom am grünsten war“ („у време када је Рим био најзеленији“) не односи се на пролеће у Риму, него на време његовог економског и културног процвата (Heller, 2009: 74).

У средњовековној немачкој љубавној лирици 'зелена' је симбол почетка љубави. Персонификација љубави у средњем веку је девојка која носи зелену хаљину и у том контексту је млада слободна девојка називана „*grünes Mädchen*“ („зелена девојка“) (Heller, 2009: 74). Млада је на венчању носила зелени венац у коси који је симболизовао њено девичанство и уједно наду да ће младенци бити срећни у љубави. Да је 'зелена' симбол љубави потврђује и топоним о грлици која је остала без партнера и која више не слеће на „зелену грану“ јер не жели новог партнера (Wanzeck, 2003: 117).

У енглеској поезији средњег века запажену улогу има „зелени витез“ из витешке поеме „Сер Гавејн и зелени витез“ (*Sir Gawain and the Grene Knyzt*). У том делу, витез долази на прославу Нове године и предлаже игру која се завршава одсецањем његове главе, након чега узима главу и одлази, уз обећање да ће се вратити за годину дана. 'Зелену' боју витеза (на средњем енглеском „*grene*“), многи научници повезују са бојом природе, поновног рађања и претхришћанске перцепције цикличности живота у природи, па и бојом божанстава, који бивају симболично жртвовани, односно крунисани, на датуме који се подударају са важним празницима у соларним календарима претхришћанских индоевропских култура (Chambers, 1903: 185-186; Cook, 1906: 338; Spiers, 1968: 82).

‘Зелену’ боју су, услед њене велике заступљености у природи и сразмерног културолошког значаја, европски народи, па и научници, вековима сматрали једном од основних боја (Anderson, 2003: 123). Од 3. до 17. века, Аристотел, Бартоломеус Англикус и Да Винчи препознају ‘зелену’ као једну од неколико основних боја у својим линеарним скалама хроматских система. Тек почетком 18. века Исак Њутн објављује кружни дијаграм спектра боја којим идентификује положај и генезу нијанси ‘зелене’ боје у континууму спектра (Kuehni/Schwarz, 2008: 186).

У погледу религија, ‘зелена’ боја заузима различите позиције. Папа Пије V је 1570. године прописао да су литургијске боје ‘бела’, ‘црвена’, ‘љубичаста’ и ‘зелена’, при чему је ‘зелена’ била најједноставнија и најосновнија, тј. носила се данима који нису имали празнични карактер (Wanzeck, 2003: 93). Насупрот томе, у исламу ‘зелена’ је света боја. За Европљане је ‘зелена’ стандардна боја околине, док је за пустињске народе ‘зелена’ симбол оазе и, сходно томе – живота, па не чуди да је управо ‘зелена’ највиша света боја у исламу. Пророк Мухамед је носио зелени огртач и зелени турбан, а највреднија реликвија ислама, Санџак-и-Шериф, свети барјак, управо је зелене боје.

Хришћански народи под исламском владавином, као нпр. Шпанци у раном средњем веку или још касније балкански народи, нису смели да носе ношњу зелене боје, што је разумљиво – народ коме је нека боја света неће дозволити да је други покорен народ носи у свакодневной ношњи (Nixdorff /Müller, 1983: 152).

У српском фолклору ‘зелена’ има посебно значење. Познато је да се у српским народним песмама појављују *зелен коњ* (зеленко), *зелен соко*, *зелен мач*, *зелена сабља*, *зелена рука*. Зеленог коња сигурно нико није видео, а ни зелену руку или сокола, па се поставља питање како, или чиме, је овде мотивисана употреба придева *зелен*. Милка Ивић покушава да расветли ову дилему поредећи утицаје различитих језика (турски, германски) на српски, и долази до следећег закључка: „бодрост, крепкост, па онда и одважност, силовитост – то су особине које се лако асоцирају са својством „бити млад“, а то својство је, по сведочанству толиких језика света, неизбежна, спонтана метафорична транспозиција појма ‘зеленог’ у људској свести (Ivić, 1995: 99).

Будући да је корен речи ‘зелен’ изведен из раније поменутог праиндоевропског корена (ПИЕ) који је означавао светлу боју, није искључено да су јужнословенски народи ‘зеленима’ називали оне јединке животиња или предмете чија боја је била светла (мада не и ‘бела’). Упор. протогерманско **falwaz* (од индоевропског (ИЕ) корена **peh-* „блед“), које је било коришћено углавном за коње или стоку бледе, светлије боје (средњегрчко *ψαλβας*, старофранцуско *fauvre*, *fauvel*, староенглеско *fealve* и немачко *fahl*) (Андерсон, 2003: 124).

Биљке су, свакако, биле те које су својим пролећним изгледом утицале на симболику ‘зелене’ боје. Млада природа је ‘зелена’, ‘светлозелена’, па стога не чуди чињеница да је ‘зелена’ боја на првом месту симбол младости. Уз младост иде и љубав, па је тако ‘зелена’ и симбол љубави. И не само љубави, уз младост иде и неискуство, што је следећа симболичка раван ‘зелене’ боје. Као што се

види, 'зелена' углавном носи конотацију „добре“ боје. Но, било је и средина у којима се 'зелена' супротстављала 'црвеној' као боји живота. Познато је да су својевремено поједини руски иконописци ђавола бојили тамнозеленом бојом која се приближавала 'црној'. Представе о ђаволу као ловцу душа је стари мотив, али се ђаво као ловац у зеленој одори појављује тек у романтизму и тек тада поприма људско обличје – у средњем веку ђаво је приказиван као мешавина змије и змаја (Heller, 2009: 79). Даље, Смарагд, папински камен, истовремено је камен Луцифера пре пада. Исто тако, 'зелена' је и боја отрова – „giftgrün“ је устаљен израз у немачком за „отровнозелену“ (Heller, 2009: 78). Најлепша 'зелена' боја, 'смарагднозелена', производила се од бакарног ацетата који се растварао у арсену. Бакарни ацетат је отрован, а арсен је један од најјачих отрова уопште. Познато је да је управо „отровнозелена“ дошла главе Наполеону. Верује се да је узрок његове смрти испарење арсена из зелених зидова у његовим одајама.

Током последњих неколико деценија, 'зелена' је постала и симболом екологије. Како је 'зелена' симбол младе природе, веза је сасвим јасна. На овом пољу је приметан тренд грађења неологизама, као нпр. *das grüne Telefon* („зелени телефон“), а неки од њих, као нпр. *der grüne Plan* („зелени план“), *der grüne Bericht* („зелени извештај“), већ су увршћени и у фразеолошке речнике.

3. Преглед семантичких поља

Анализом је обухваћено 55 фразеологизама са 'зеленом' бојом као структурном компонентом. Издвојено је пет семантичких поља:

- 1) Семантичко поље са значењем „природа“, „вегетација“;
- 2) Семантичко поље са значењем „младост“, „незрелост“, „преурањеност“;
- 3) Семантичко поље са значењем „бити успешан, имати успеха у нечему“;
- 4) Семантичко поље са значењем „дозвола“, „наклоњеност“, „легалност“;
- 5) Семантичко поље са значењем „пуно, много, веома“.

3.1. Семантичко поље са значењем „природа“, „вегетација“

'Зелена' је боја пролећа, доба када природа поново оживљава и зелени, због чега она најчешће симболизује природу. Као симбол природе јавља се у следећим фразеологизмима:

Немачки	Енглески	Српски
(корпус преузет из: DUDEN, 2013; Küpper, 2009)	(корпус преузет из: Siefring, 2004; Spears, 2007)	(корпус преузет из: Petronijević, 2007; Mrazović/Primorac, 1991)
<i>das soziale Grün</i> 'зеленило града'	<i>The green</i> 'зелена површина у селу, сеоска ливада'	зелена површина / зелени појас

<i>bei Mutter Grün schlafen</i> 'преноћити на отвореном' („спавати код мајке зелене“)	/	/
<i>die grüne Hölle</i> 'прашума' („зелени пакао“)	/	/
<i>grüne Lunge</i> 'паркови, зеленило уопште, зелена плућа'	<i>Green lungs</i> 'паркови, зеленило у урбаним срединама'	зелена плућа
<i>der grüne Plan</i> 'план развоја пољопривреде, зелени план'	<i>To go green</i> 'почети са применом еколошких принципа'	зелени план
<i>der grüne Bericht</i> 'годишњи извештај дирекције за пољопривреду' („зелени извештај“)	/	/
<i>die grüne Grenze</i> 'природна граница између две државе, зелена граница'	/	зелена граница
<i>grüne Weinachten</i> 'Божих без снега' („зелени Божић“)	<i>green Christmas</i> 'Божих без снега'	/
<i>ins Grüne fahren / die Fahrt ins Grüne</i> 'отићи/ одлазак у природу' („отићи у зелено“)	/	/
<i>grüne Woche</i> 'сајам исхране, пољопривреде и баштованства, зелена недеља'	/	зелена недеља

3.2. Семантичко поље са значењем „младост“, „незрелост“, „преурањеност“

Својство „бити млад“ је, по сведочанству толиких језика света, неизбежна, спонтана метафоричка транспозиција појма зеленог у људској свести (Ivić, 1995: 99). Природа која се обнавља у пролеће зелена је и млада, зелено лишће

је младо лишће. Логичким следом ствари, све што је младо, то је и незрело. Кад особину незрелости пребацимо на човека, онда се ту аутоматски надовезује и неискуство, односно, ко год је млад и незрео, тај је и неискусан.

Немачки (корпус преузет из: DUDEN, 2013; Kluge/ Seebold, 1989; Küpper, 2009)	Енглески (корпус преузет из: Siefring, 2004; Spears, 2007)	Српски (корпус преузет из: Petronijević, 2007; Matešić, 1982; Mrazović/ Primorac, 1991)
<i>ein grüner Junge</i> 'млад, незрео, зелен младић, жутокљунац'	/	зелен младић / зелена девојка / још је зелен
<i>Grünschnabel</i> 'жутокљунац, млад, незрео'	<i>Greenhorn</i> 'жутокљунац, новајлија'	зелембаћ
<i>noch grün hinter den Ohren sein</i> 'без искуства, незрео' („бити зелен иза ушију“)	<i>To be green (behind the ears)</i> 'бити зелен (иза ушију)' <i>Green as duckweed</i> 'Бити зелен као локвањ, неискусан'	бити зелен
<i>eine Sache zu grün abbrechen</i> 'преуранити, не сачекати право време' („нешто прекинути док је сувише зелено“)	/	/
<i>sein Korn grün essen</i> [арх.] 'преуранити, исхитрено деловати не сачекавши право време' („јести зелено жито“)	/	/
/	<i>Just for greens</i> 'из разоноде, из чиста мира'	/

3.3. Семантичко поље са значењем „бити успешан, имати успеха у нечему“
Конотације 'зелене' боје су скоро без изузетка позитивне, те се, између оста-
лог, 'зелена' често повезује и са успехом (Wanzeck, 2003).

Немачки (корпус преузет из: DUDEN, 2013; Kluge/ Seebold, 1989; Küpper, 2009)	Енглески (корпус преузет из: Siefring, 2004; Spears, 2007)	Српски (корпус преузет из: Petronijević, 2007; Matešić, 1982; Mrazović/ Primorac, 1991)
<i>auf einen (keinen) grünen Zweig kommen</i> 'имати успеха, доћи до зелене гране'	<i>green shoots</i> 'економски опоравак' („зелени издаци“)	<i>доћи до зелене гране</i>
<i>eine grüne Hand/ einen grünen Daumen haben</i> 'имати успеха у баштованству' („имати зелену руку/зелени палац“)	<i>to have a green thumb/to be green-fingered</i> 'имати успеха у баштованству'	/
/	<i>rub of the green</i> 'додир зеленог, имати насумичну срећу у спорту'	/
/	<i>get a green rub</i> 'бити оптужен или критикован због туђе грешке'	/

3.4. Семантичко поље са значењем „дозвола, легалност, наклоњеност“

Фразеологизми који припадају овом пољу релативно су млади, односно настали су у 20. веку, а њихова значења подстакнута су развојем технике (Wanzeck, 2003: 124). Наиме, 'зелена' боја у техници означава нормално стање, а 'црвена' сигнализира квар, тј. стање супротно од нормалног. Исто тако, у саобраћају 'зелена' је дозвола кретања, а 'црвена' обавезује на заустављање.

Немачки (корпус преузет из: DUDEN, 2013; Kluge/ Seebold, 1989; Küpper, 2009)	Енглески (корпус преузет из: Siefring, 2004; Spears, 2007)	Српски (корпус преузет из: Petronijević, 2007; Matešić, 1982; Mrazović/ Primorac, 1991)
<i>es ist alles in grünem Bereich</i> 'све је како треба, у реду' („све је у зеленом подручју“)	/	/

<i>grünes Licht geben</i> 'дати зелено светло'	<i>give the green light</i> 'дати зелено светло'	дати зелено светло
/	<i>Greenmail</i> 'легално) уцењивање откупом деоница предузећа'	/
<i>etwas am grünen Tisch entscheiden</i> 'одлучивати за зеленим столом'	<i>green line</i> 'дипломатски утврђена граница'	Одлучивати за зеленим столом
<i>jmdm. (nicht) grün sein</i> 'бити коме (не)наклоњен' („бити некоме зелен“)	/	/
<i>jmds. grüne Seite</i> 'бити некоме близак' („бити некоме зелена страна“)	/	/

3.5. Семантичко поље са значењем „пуно, много, веома“

У овом семантичком пољу 'зелена' боја има функцију изражавања интензитета. Наиме, народно је веровање да интензивне негативне емоције попут беса, нервозе или љубоморе утичу на рад јетре (*идеш ми на јетру* у српском језику значи „много ме нервираш“) и метафорички доводе до пуцања жучи, течности коју ствара јетра, а која је жућкастозеленкасте боје, и до њеног изливања у организам. Управо ова жућкасто-зеленкаста боја жучи мотиватор је значења везаних за бес, љутњу, љубомору. Потом, модрице које пролазе постају зеленкасто жуте, па је јасно како се 'зелена' доводи у везу са пребијањем (Ivić, 1995). Изузетак чини фразеологизам *über den grünen Klee loben* – хвалити преко сваке мере („хвалити преко зелене детелине“) чије се порекло значења доводи у везу са средње-вековним гробљима која су била обрасла детелином, а како се о мртима увек говори све најбоље, онда је свака похвала „преко детелине“ (Wanzeck, 2003).

Немачки (корпус преузет из: DUDEN, 2013; Kluge/ Seebold, 1989; Küpper, 2009)	Енглески (корпус преузет из: Siefring, 2004; Spears, 2007)	Српски (корпус преузет из: Petronijević, 2007; Matešić, 1982; Mrazović/ Primorac, 1991)
<i>über den grünen Klee loben</i> 'неког пуно хвалити, преко сваке мере' („хвалити некога преко зелене детелине“)	/	/

<i>sich grün und gelb ärgern</i> 'веома се љутити, једити; позеленети од једа' („љутити се зелено и жуто“)	<i>to be green around the gills</i> 'позеленети од муке'	<i>позеленети од беса</i>
<i>jmdn. grün und gelb schlagen</i> 'некога јако истући, испребијати на мртво име' („некога зелено и жуто истући“)	/	/
<i>grün vor Neid werden</i> 'позеленети од зависти'	<i>green with envy/green with jealousy</i> 'позеленети од зависти или љубоморе' <i>Green-eyed monster</i> 'љубомора'	<i>позеленети од зависти</i>

4. Закључак

На основу анализираног корпуса, долази се до закључка да је потпуна еквиваленција у сва три језика ретка, а да је највише заступљена нулта, а потом делимична еквиваленција. Потпуна еквиваленција у немачком и српском језику је најзаступљенија у семантичком пољу са значењем „природа, вегетација“ (*grüne Lunge* – зелена плућа; *der grüne Plan* – зелени план; *die grüne Grenze* – зелена граница; *grüne Woche* – зелена недеља). У овом семантичком пољу утврђена је само једна потпуна еквиваленција у немачком и енглеском (*grüne Weinachten* – *green Christmas*), као и четири нулте еквиваленције у сва три језика. У семантичком пољу са значењем „младост, незрелост, преурањеност“ утврђене су две тоталне еквиваленције у немачком и енглеском (*Grünschnabel* – *greenhorn*; *noch grün hinter den Ohren sein* – *to be green behind the ears*), као и једна потпуна еквиваленција у немачком и српском (*grüner Junge* – *зелен младић*). Семантичко поље „бити успешан, имати успеха у нечему“ је показало само једну потпуну еквиваленцију у немачком и српском (*auf einen grünen Zweig kommen* – *доћи до зелене гране*), као и једну потпуну еквиваленцију у немачком и енглеском (*eine grüne Hand/einen grünen Daumen haben* – *to have a green thumb/to be a green-fingered*). У семантичком пољу „дозвола“, „наклоњеност“, „легалност“ установљена је само једна потпуна еквиваленција у сва три језика (*grünes Licht geben* – *give the green light* – *дати зелено светло*) и једна потпуна у немачком и српском (*etwas am grünen Tisch entscheiden* – *одлучитивати за зеленим столом*). У последњем семантичком пољу са значењем „пуно, много, веома“ откривена је једна потпуна еквиваленција у сва три језика (*grün vor Neid werden* – *green with jealousy* – *позелени од зависти*), као и једна парцијална у немачком и српском (*sich grün und gelb ärgern* – *позеленети од беса*).

Имајући у виду заједнички етимолошки корен и релативно блиске културолошке асоцијације, могло се очекивати да ће број утврђених потпуних и делимичних еквиваленција бити већи. Утврђена семантичка поља одговарају симболици 'зелене' боје која је општеприхваћена у европској култури (нпр. младо је зелено, неискусно је зелено, дозвољено је зелено). Потом, од друге половине 20. века приметан је тренд грађења неологизама са зеленом бојом као структурном компонентом, будући да је 'зелена' данас пре свега симбол екологије, а еколошка свест добија на значају. У сва три језика све чешће се могу чути изрази попут „зелена економија“, „зелени бизнис“, „зелени маркетинг“, „зелени производи“. Природно и еколошко је глобални тренд 21. века, па сходно томе, 'зелена' као симбол природе поприма нова значења која се базирају на овим симболичким равнима. Питање је који ће неологизми, и да ли ће, опстати у језику, да ли ће им се значења проширити или променити, као и да ли ће уопште бити лексикографски забележени.

Литература

- Ивић, М. (1994). Плава боја као лингвистички проблем. *Јужнословенски филолог*, 50, 59-82.
- [Ivić, M. (1994). Plava boja kao lingvistički problem. *Južnoslovenski filolog*, 50, 59-82]
- Ивић, М. (2001). О метафоричким екстензијама назива боја. *Кодови словенских култура*, 6, 6-13.
- [Ivić, M. (2001). O metaforičkim ekstenzijama naziva boja. *Kodovi slovenskih kultura*, 6, 6-13]
- Кример-Габоровић, С. (2011). Боја као разликовни критеријум. Осврт на семантички релативизам и перспективизацију. *Примењена лингвистика*, 12, 198-208.
- [Krimer-Gaborović, S. (2011). Boja kao razlikovni kriterijum. Osvrt na semantički relativizam i perspektivizaciju. *Primenjena lingvistika*, 12, 198-201]
- Кример-Габоровић, С. (2014). Концептуализација, категоризација и именовање боја у енглеском и српском језику у светлу Берлин-Кејовог модела. *Зборник Матике српске за филологију и лингвистику*, 57(2), 217-245.
- [Krimer-Gaborović, S. (2014). Konceptualizacija, kategorizacija i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku u svetlu Berlin-Kejovog modela. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 57(2), 217-245]
- Недељковић, Д., Вујчић, Н. (2019). Копулативне геминатне фраземе у немачком и српском језику. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност и уметност. Књига 1: Вуков српски рјечник и 200 година савременог српског језика* (стр. 219-314). Крагујевац: ФИЛУМ.
- [Nedeljković, D., Vujčić, N. (2019). Kopulativne geminatne frazeme u nemačkom i srpskom jeziku. U M. Kovačević i J. Petković (ur.), *Srpski jezik, književnost i umetnost. Knjiga 1: Vukov srpski rječnik i 200 godina savremenog srpskog jezika* (pp. 219-314). *Kragujevac: FILUM*]

- Поповић, Љ. (1991). О семантици назива за боје у руском, украјинском и српском фолклору. *Зборник Матице српске за лингвистику*, 41, 149–154.
- [Popović, Lj. (1991). О semantici naziva za boje u ruskom, ukrajinskom i srpskom folkloru. *Zbornik Matice srpske za lingvistiku*, 41, 149–154]
- Поповић, Љ. (2001). О прототипском и стереотипском начину концептуализације боја у језику. *Кодови словенских култура*, 6, 14–29.
- [Popović, Lj. (2001). О prototipskom i stereotipskom načinu konceptualizacije boja u jeziku. *Kodovi slovenskih kultura*, 6, 14–29]
- Станојевић, М. (2016). Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине човека и њихови кореспонденти у немачком језику. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Савремена проучавања језика и књижевности* (стр. 145–154). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- [Stanojević, M. (2016). Komparativni frazeologizmi koji se odnose na karakterne osobine čoveka i njihovi korespondenti u nemačkom jeziku. У М. Kovačević i Ј. Petković (ur.), *Savremena proučavanja jezika i književnosti* (pp. 145–154). Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet]
- Станојевић Веселиновић, М. (2018). *Компаративни фразеологизми за језички пар српски – немачки* (необјављена докторска дисертација). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- [Stanojević Veselinović, M. (2018). *Komparativni frazeologizmi za jezički par srpski – nemački* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac.
- Филиповић Ковачевић, С. (2015а). Пренесена значења лексичких јединица с појмом плаве боје у енглеском и српском језику (когнитивнолингвистичка анализа). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 58(2), 149–167.
- [Filipović Kovačević, S. (2015a). Prenesena značenja leksičkih jedinica s pojmom plave boje u engleskom i srpskom jeziku (kognitivnolingvistička analiza). *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 58(2), 149–167.]
- Anderson, E. R. (2003). *Folk-Taxonomies in Early English*. London: Fairleigh Dickinson University Press.
- Burger, H. (2003). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Burger, H., Buhofer, A., Sialm, A. (1982). *Handbuch der Phraseologie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Chambers, E. K. (1903). *The Mediaeval Stage*. Oxford: Clarendon Press.
- Cook, A. B. (1906). The European Sky-God. VI. The Celts. *Folk-Lore*, 17(3), 308–348.
- Dobrovolsky, D., Piirainen, E. (2009). *Zur Theorie der Phraseologie: Kognitive und kulturelle Aspekte*. Tübingen: Stauffenburg.
- Filipović Kovačević, S. (2015b). Conceptual metaphors in English and Serbian colour idioms with red, pink, green and yellow. У S. Gudurić i M. Stefanović (ur.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* 4(1) (pp. 121–133). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Fleischer, W. (1997). *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

- Földes, C. (1991). Farbbezeichnungen als phraseologische Strukturkomponenten im Deutschen, Russischen und Ungarischen. In C. Palm (Ed.), *EUROPHRAS 90. Akten der internationalen Tagung zur germanistischen Phraseologieforschung* (pp. 77–89). Schweden: Aske.
- Heller, E. (2009). *Wie Farben wirken*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Ivanović, B. (2010). Problemi klasifikacija nemačkih frazeologizama. *Komunikacija i kultura online*, I(1), 104–114. <https://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/211/166>
- Ivić, M. (1995). *O zelenom konju. Novi lingvistički ogledi*. Beograd: Slovoğraf.
- Koller, W. (2004). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim: Quelle und Meyer.
- Korhonen, J. (1992). Idiome als Lexikoneinheiten. Eine Auswahl von Beschreibungsprobleme. In J. Korhonen, *Phraseologie und Wortbildung - Aspekte der Lexikonerweiterung. Finnisch-deutsche sprachwissenschaftliche Konferenz* (pp. 1–20). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Krimer Gaborović, S. (2016). Simbolička dimenzija boja u engleskom i srpskom jeziku. U I. Živančević-Sekeruš, B. Šimunović Bešlin i Ž. Milanović (ur.), *Zbornik radova sa 8. međunarodnog simpozijuma „Susret kultura“* (pp. 185–205). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Kuehni, R. G., Schwarz, A. (2008). *Color Ordered: A Survey of Color Order Systems from Antiquity to the Present*. Oxford: Oxford University Press.
- Müller, H., Nixdorff, H. (1983). *Weißer Westen Rote Roben. Farbordnungen von Mittelalter bis heute*. Berlin: Museum für Völkerkunde Berlin.
- Palm, C. (1997). *Phraseologie: Eine Einführung*. Tübingen: Günter Narr Verlag.
- Ristić, G. (2011). Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju strah. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, I, 119–129.
- Spiers, J. (1968). Sir Gawain and the Green Knight. In D. Fox (Ed.), *Twentieth Century Interpretations of Sir Gawain and the Green Knight* (pp. 274–300). New York: Prentice-Hall Inc.
- Wanzeck, C. (2003). *Zur Etymologie lexikalisierter Farbwortverbindungen*. Amsterdam/ New York: Editions Rodopi B.V.
- Wedgwood, H. (1862). *A dictionary of English etymology* (Vol. 2). London: Trübner & Company.

Извори

- DUDEN (2013). *Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik* (4. neu bearbeitete und aktualisierte Auflage). Berlin/Mannheim/Zürich: Bibliograph. Instit. GmbH.
- Kluge, F., Seebold, E. (1989). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* (22. Auflage). Berlin: De Gruyter.
- Küpper, H. (2009). *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*. Directmedia Publishing.
- Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

- Mrazović, P., Primorac, R. (1991). *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*. Beograd: Naučna knjiga.
- Partridge, E. (2003). *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. London: Routledge.
- Petronijević, B. (2007). *Srpsko-nemački prevodni frazeološki rečnik*. Beograd: Jasen.
- Siefring, J. (2004). *Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford: University Press.
- Spears, R. (2007). *Dictionary of American Slang and Colloquial Expression*. USA: McGraw Hill Professional.

Danijela N. Čolić

Mladen V. Tomić

Summary

CULTURAL-HISTORICAL ASPECTS AND SYMBOLISM OF THE COLOUR 'GREEN' IN GERMAN, ENGLISH, AND SERBIAN PHRASEMES

The aim of this paper is to analyse the cultural and historical aspects and symbolism of the colour 'green' in phrasemes in German, English and Serbian. The research dealt with all those multi-word lexical units that can be classified under phrasemes and that contain the colour 'green' as a structural component. The authors employ contrastive analysis with the aim of researching the symbolic meanings of the colour 'green' in the aforementioned languages. The corpus consists of 55 phrasemes, collected from the relevant phraseological dictionaries. The phrasemes were divided into five semantic fields, taking into account the motivation for the meaning and etymology of these units. The identified fields include phrasemes from all three languages considered, i.e. the only fields considered were those that contained phraseological units from all three languages, while those fields that would encompass only one or two of these languages were not included in the analysis. The identified fields correspond with the symbolism of the colour green that is commonly accepted in the European culture: green is natural, green is inexperienced, green is allowed. The established number of total equivalents was relatively small, with zero equivalence being the most common, followed by partial lexical equivalence. Taking into account the fact that the adjective 'green' has the same etymological root in the observed languages and that it carries close associations in their respective cultures, it could have been assumed that the number of equivalents would be greater. Additionally, a trend was observed of creating new phrases with the component of the colour 'green' in the field of ecology, although they cannot be classified as phrasemes, even though they share some of the traits, but rather as neologisms. This trend is apparent in all three languages, but the question remains whether these coinages will be lexicographically recorded, thus becoming a part of the standard language.

Key words:

phrasemes, colour green, German, English, Serbian